

Analyzing and Prioritizing Factors Affecting the Culture of Resistance among Basij Members

Mokhtar Algameh

PhD Candidate in Cultural Management, Islamic Azad University, Qeshm branch, Qeshm, Iran.
algame2020@yahoo.com

Mohsen Ameri Shahrabi

* Assistant Professor of Cultural Management, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.
mohsenamerish2023@gmail.com

Esmail Kavusi

Professor of Cultural Management, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.
ekavusy@yahoo.com

Serajeddin Mohebi

Assistant Professor of Management, Islamic Azad University, Qeshm Branch, Qeshm, Iran.
mohebi@gmail.com

Received: 2024/01/21

Accepted: 2024/07/24

DOI:

10.22034/jpcs.2024.1277781.1299

ABSTRACT

This research was conducted with the aim of analyzing and prioritizing the factors affecting the culture of resistance among the Basij members with a hybrid approach. For this purpose, first the documents related to the culture of resistance were investigated. Then, using 20 purposeful semi-structured interviews with cultural management professors and cultural executive directors, conceptual codes were counted. After removing and merging similar concepts, sentences and paragraphs related to the research subject using thematic analysis method in three levels of basic, organizing and inclusive themes, they were categorized using focus group. In the quantitative stage, the statistical community of Basij members of cultural institutions and Basij resistance area managers in Kohkiluyeh and Boyer-Ahmad province were 750 people, and the sample size was 254 based on the Cochran formula. The method of data collection at this stage was the questionnaire extracted from the qualitative section. Prioritization and validation of the identified factors was done using confirmatory factor analysis and Spss22, Lisrel, and Excel softwares. The results of the research show that sustainable security is the most important aspect of the dimensions affecting the culture of resistance among the Basij members. Other dimensions, in order of priority, are: political factionalism, participation, spiritualism, moralism, discourse creation, Jihad spirit, moral vices, anti-arrogance, environmental culture, attitude and belief, revolutionary and globalization identity.

Keywords: Basij, Culture of Resistance, Martyrdom, Sacrifice.

► **Citation (Vancouver):** Algameh M, Ameri Shahrabi M, Kavusi E, Mohebi S. Analyzing and Prioritizing Factors Affecting the Culture of Resistance among Basij Members. *Police Cultural Studies*, 2024; 11(2): 41-57.

► **Citation (APA):** Algameh, M, Ameri Shahrabi, M., Kavusi, E., Mohebi, S. (2024) Analyzing and Prioritizing Factors Affecting the Culture of Resistance among Basij Members. *Police Cultural Studies*, 11(2), 41-57.

واکاوی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان

چکیده

این پژوهش، با هدف واکاوی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان با رویکردی ترکیبی انجام شده است. به این منظور، ابتدا اسناد مربوط به فرهنگ مقاومت مورد بررسی قرار گرفت. سپس، با استفاده از ۲۰ مصاحبه نیمه-ساختاریافته هدفمند با اساتید مدیریت فرهنگی و مدیران اجرایی فرهنگی، رمزهای مفهومی احصا گردید و پس از حذف و ادغام مفاهیم مشابه، جملات و پاراگراف‌های مرتبط با موضوع پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون در سه سطح مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر با استفاده از گروه کانونی دسته‌بندی شدند. در مرحله کمی، جامعه آماری بسیجیان نهادهای فرهنگی و مدیران حوزه‌های مقاومت بسیج استان کهگیلویه و بویراحمد به تعداد ۷۵۰ نفر بود که حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۲۵۴ به دست آمد. روش گردآوری داده‌ها در این مرحله پرسشنامه استخراج شده از بخش کیفی بود. اولویت‌بندی و اعتبارسنجی عوامل شناسایی شده با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و نرم‌افزارهای Spss22 و Lisrel و Excel انجام شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که امنیت پایدار مهم‌ترین بعد از ابعاد مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان است. سایر ابعاد نیز به ترتیب اولویت عبارتند از: جناح‌بازی سیاسی، مشارکت، معنویت‌گرایی، اخلاق‌مداری، گفتمان‌سازی، روحیه جهادی، رذایل اخلاقی، استکبار ستیزی، فرهنگ محیطی، نگرش و باور، هویت انقلابی و جهانی شدن.

کلیدواژه‌ها: بسیج، فرهنگ مقاومت، شهادت، ایثار.

مختار الگامه

دانشجوی دکتری مدیریت فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم، قشم، ایران.
algame2020@yahoo.com

محسن عامری شهرابی

* استادیار مدیریت فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.
mohsenamerish2023@gmail.com
(نویسنده مسئول)

اسماعیل کاوسی

استاد مدیریت فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.
ekaviusy@yahoo.com

سراج‌الدین محبی

استادیار مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم، قشم، ایران.
mohbehi@gmail.com

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۵۷-۴۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۳

شناسه دیجیتال (DOI):

10.22034/jpcs.2024.1277781.1299

◀ **استناد (ونکاتور):** الگامه، م، عامری شهرابی، م، کاوسی، ا، محبی، س. واکاوی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۴۰۳؛ ۱۱(۲): ۴۱-۵۷.

◀ **استناد (APA):** الگامه، م، عامری شهرابی، م، کاوسی، ا، محبی، س. (۱۴۰۳). واکاوی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۱(۲)، ۴۱-۵۷.

مقاومت از دیدگاه قرآن، کوششی برای بازگرداندن چیزی به حالت طبیعی خود است؛ به دیگر سخن، هرگاه دو طرف وجود داشته و یک طرف در تلاش برای تسلط بر دیگری باشد، مقاومت پدید می‌آید تا تعادل و توازن را برقرار نماید که اساس زندگی بشر است (میرقادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۰). گسترش ایثار و مقاومت به‌عنوان یک فرهنگ ناب، در صدر آرمان‌های انقلاب اسلامی ایران است و حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری همواره در بیانات خود به ایثار و مقاومت به‌عنوان فرهنگ متعالی تأکید داشته‌اند که موجب بیمه انقلاب اسلامی و کشور در مقابل جریان استکباری می‌گردد (ظهیری، ۱۴۰۰). از دیدگاه مقام معظم رهبری، تقویت فرهنگ مقاومت و افزایش قدرت نظامی، مهم‌ترین راه‌برد حفظ نظام سیاسی و جلوگیری از وقوع جنگ و تجاوز بیگانگان به سرزمین اسلامی است. در این راه‌برد، تمامی امکانات مادی و معنوی کشور در عرصه‌های مختلف برای تقویت توان دفاعی باهدف برقراری امنیت و صلح پایدار به کار گرفته می‌شود (ملک‌زاده، ۱۳۹۹). بنابراین، اندیشه مقاومت تلاش بسیاری برای تعمیق فرهنگ مقاومت، فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی در جامعه انجام می‌دهد.

درحقیقت، مقاومت موجب عزتمندی و تن‌ندادن به خفت، دربرابر دشمنان است که این مبارزه در اسلام با نام جهاد شناخته می‌شود (قاسمی، ۱۳۹۷: ۱۷). تاریخ نشان می‌دهد که هرگاه جامعه ایرانی با تهدید بین‌المللی روبه‌رو شود، در آن شرایط انگیزه بیشتری برای سازماندهی مقاومت از طریق تهییج افکار عمومی و بهره‌گیری از اندیشه نهفته آنان برای کنش‌گری پیدا می‌کند. این امر بخشی از واقعیت سیاسی و فرهنگی ایران در دوران گذشته بوده است (هاچینسون، ۲۰۰۵: ۳۱). نشانه‌های اصلی فرهنگ مقاومت را می‌توان در مفاهیم و نشانه‌هایی از جمله مبارزه با سلطه، خوداتکایی، پایداری، بازدارندگی، دفاع مؤثر و کنش نامتقارن دربرابر تهدیدات دانست (مصلی‌نژاد، ۱۳۹۳: ۱۳). مقاومت به‌عنوان گفتمان مقابله با ظلم از نمادهای انقلاب اسلامی است. نمادهای عینی مقاومت در واقعه کربلا در قالب «هیپات منا الذلة» محال است تن به ذلت دهیم» به‌عنوان فرهنگ عاشورایی با اهداف مقاومت، عزت و استکبارستیزی و «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» با اهداف تداوم ابدی فرهنگ عاشورا در همه زمان‌ها و مکان‌ها

است. یکی دیگر از عینی‌ترین نمادهای مقاومت جنگ تحمیلی ۸ ساله است که نماد فرهنگ مقاومت ایران دربرابر ظلم است. بنابراین، فرهنگ ظلم‌ستیزی و عدالت‌خواهی و مقاومت از آموزه‌های فرهنگ عاشورایی است که به سایر ملت‌های مسلمان درمقابل استکبار و ظالم رسیده است.

در بیان ضرورت مقاومت همین نکته کافی است که خداوند در آیات متعدد قرآن، این مطلب را بیان نموده و مقاومت دربرابر تجاوزگران را امری واجب می‌داند و در آیات قرآنی بارها به ضرورت رویارویی با دشمنان خدا اشاره کرده است. قرآن کریم در آیات متعدد از انسان‌ها خواسته است تا ذلت و حقارت را نپذیرند و ظلم به دیگران تحمیل نکنند. به همین دلیل، تحقق آرمان بزرگ عدالت‌گستری در گرو مقاومت است که قرآن به آن اشاره دارد. به‌طور کلی، ضرورت مقاومت از نظر قرآن و روایات را می‌توان در موارد زیر برشمرد: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (فصلت/۳۰). همانا کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداست، پس مقاومت نمودند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند و می‌گویند، نترسید و غمگین مباشید و بشارت باد بر شما به بهشتی که پی‌درپی وعده داده می‌شدید. در آیه ۲۵۱ سوره بقره «وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ» و اگر خدا برخی مردم را در مقابل بعضی دیگر بر نمی‌انگیخت فساد زمین را فرامی‌گرفت، ولیکن خدا، خداوند فضل و کرم بر همه عالم است. به همین صورت، در خطبه ۲۵ نهج‌البلاغه حضرت علی (ع) برای ممانعت از گسترش ظلم و تبعیض در جامعه اسلامی، تنها راه نجات را مبارزه می‌داند.

تعدد آیات و روایات دینی درخصوص مقاومت حاکی از اهمیت آن است. از دیدگاه قرآن، هدف اصلی مقاومت تعادل و توازن در جامعه بشری است و آموزه‌های دینی همواره به رفتار عادلانه تأکید داشته است. بنابراین، با توجه به تأکید آیات و روایات بر اهمیت مقاومت، لازم است تا فرهنگ مقاومت بین مسلمان نهادینه شود. از طرفی دیگر، شناسایی و استخراج مؤلفه‌های فرهنگ مقاومت از این جهت اهمیت دارد که در زمان کنونی، کشور ایران از داخل و خارج تحت فشارهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی قرار گرفته است. همچنین، فرهنگ مقاومت در کشور ما با توجه به تحولات در عرصه‌های مختلف دانش، فعالیت‌ها و کنش‌های انسانی

نفوذ نموده و از تنوع گسترده‌ای برخوردار شده است. انقلاب‌ها و ازجمله انقلاب اسلامی ایران، در دوره گذار تا رسیدن به مرحله تثبیت و خودکفایی نسبی در همه ابعاد، به‌طور طبیعی تحت فشارهای مختلف از جانب کشورهای قرار می‌گیرد که با وقوع انقلاب، منافع خود را درخطر دیده‌اند. به‌نظر می‌رسد که مؤثرترین مؤلفه برای تقابل با این هجمه‌های همه‌جانبه، ترویج فرهنگ مقاومت است. یکی از مهم‌ترین نهادها جهت ترویج فرهنگ مقاومت، بسیج است. در بسیاری از کشورها بسیج به‌عنوان قطب مورد توجه قرار دارد و نقش بسیجیان در دفاع از کشور بسیار حائز اهمیت است. بسیجیان با آموزش‌هایی که در دوره‌های مختلف به آن‌ها داده می‌شود، قادر به ایفای نقش در فرایند دفاعی و ایجاد امنیت در کشور خود هستند. در زمان صلح، بسیج به‌عنوان نیروی مردمی و پشتیبانی از نیروهای امنیتی مسوول ارائه خدمات رفاهی و اجتماعی به مردم است. همچنین، بسیجیان در فعالیتهایی مانند مدیریت بحران، حفظ نظم و امنیت عمومی، مبارزه با مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن، کمک به آسیب‌دیدگان و ... نقش کارآمد دارند (آقامحسینی فشمی و همکاران، ۱۳۹۸).

مسئله اصلی این پژوهش از این جهت مورد بررسی قرار می‌گیرد که بسیج در انحصار گروه و قشر خاصی نیست و پیشرفت‌های مختلف در حوزه‌های علمی، فناوری، پزشکی، بهداشتی حاصل فعالیت‌های آن‌ها در تخصص‌های گوناگون است که نشان‌دهنده تفکر و روحیه بسیجی در تمام زمینه‌ها است. همچنین، درحال حاضر امنیت بیرونی و درونی یک کشور حاصل تلاش‌های صادقانه و متعهدانه بسیجیان است تا زندگی عادی مردم بدون مشکل در داخل کشور جریان یافته و اقتصاد کشور مختل نشود. بسیج، به‌عنوان نهادی جان‌برکف، عاشق خدمت و متعهد، مهم‌ترین منبع استراتژیک در سطح جامعه به‌شمار می‌رود که علاوه بر حوزه‌های امنیتی در امور عمرانی و محرومیت‌زدایی نیز وارد کارزار شده و برای خدمت به مردم از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌کنند. افزون بر موارد ذکرشده، نهاد بسیج از آغاز، فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و علمی را در سرلوحه عمل‌کردهای خویش قرار داده و در راستای مبارزه با ناهنجاری فرهنگی در جامعه گام برداشته است.

به‌نظر می‌رسد که علاوه بر جایگاه والای بسیج و جاری ساختن تفکر بسیجی در به‌اجرا آوردن شیوه‌ها و سبک‌های مختلف، به‌ویژه ترویج فرهنگ مقاومت و ایثار و

شهادت در سازمان‌های نظامی و اداری و جامعه، پرداختن به این مسأله از دید پژوهش‌های پیشین مغفول مانده است. به‌علاوه، بخش قابل توجهی از بسیجیان، به‌صورت مداوم و به‌طور مشخص در حوزه ترویج فرهنگ مقاومت درحال فعالیت هستند که همین موضوع مؤید این است که عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان باید بیشتر مورد بحث و مطالعه قرارگیرد، بنابراین به‌دنبال اهمیت ترویج فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان در عصر حاضر و لزوم تحقیقات و مطالعات کاربردی در این خصوص، این پژوهش باهدف «واکاوی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان» انجام‌گرفته است. در همین راستا، به‌دنبال اهداف فرعی زیر هستیم:

- شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان.

- تعیین میزان اهمیت ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان.

- شناسایی وضعیت موجود و مطلوب ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان.

فرهنگ در نظام‌های اجتماعی مختلف، ماهیتی متفاوتی دارد. بسیاری از سوء تفاهم‌ها از تفاوت بین فرهنگ‌ها و عدم آگاهی در مورد این تفاوت‌ها ناشی می‌شود (اولیایی و همکاران، ۱۴۰۲) و از تاریخ شکل‌گیری بشر تاکنون به تعبیر متعددی تفسیر شده است و نظریه‌پردازی‌های بسیاری در تمام کشورها پیرامون آن انجام‌شده است. فرهنگ، همه‌جانبه و فراگیر است و باید در حل معضلات اجتماعی جامعه نمود یابد و به‌عنوان ابزاری قدرتمند در جهت توانمندکردن بنگاه‌های اقتصادی مدنظر قرار گیرد (جعفری‌بابادی و همکاران، ۱۴۰۱:۳). افراد ممکن است درطول دوران حیات خود با تغییرات فرهنگی مواجه گردند، مانند زمانی که جنبه‌های مختلف الگوریتم فرهنگی یک جامعه به عللی، ازجمله تأثیرپذیری از عوامل اجتماعی، اقتصادی، دینی و ... تحول می‌یابد، یا فرد در فرهنگی متفاوت از فرهنگ خود اعم از ارادی یا غیر ارادی قرار می‌گیرد، ازجمله مهاجرت، پناهندگی و ... که درنهایت می‌تواند تحولات شخصیتی را به‌دنبال داشته باشد و فرد را به سمت هنجار یا نابه‌هنجاری سوق دهد (محمودی و همکاران، ۱۴۰۱:۵).

ایران درطول تاریخ بر سر دوراهی حرکت، مردمان و آمیختگی فرهنگی قرار داشته است. میراث غنی کشور ایران

در بخش کیفی، با توجه به موضوع پژوهش، از نظرات افرادی بهره برده شد که از دانش یا تجربه درخصوص موضوع پژوهش برخوردار بودند. براین اساس، روش انتخاب مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، هدفمند معیارمحور است، بنابراین از اساتید مدیریت فرهنگی و علوم سیاسی در دانشگاه‌ها و مدیران اجرایی فرهنگی استفاده شد که همگی سابقهٔ بسیج داشتند. نمونه‌گیری به روش گلوله‌برفی (ارجاع زنجیره‌ای) انجام شد. برای گردآوری داده‌ها، ابتدا کتب، مقالات و مجلات پیرامون موضوع فرهنگ مقاومت از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۴۰۱ بررسی شد، سپس با خبرگان پژوهش مصاحبه شد، مصاحبه‌ها تا مرحلهٔ اشباع نظری، یعنی جایی که دانش جدیدی از داده‌ها به دست نیامد، ادامه پیدا کرد؛ در کل، ۲۰ مصاحبه انجام گرفت. جامعه آماری در بخش کمی، بسیجیان نهادهای فرهنگی و مدیران حوزه‌های مقاومت بسیج استان کهگیلویه و بویراحمد بودند که زمان اجرای پژوهش (سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲) تعداد آن‌ها به وسیلهٔ پژوهشگر، برابر با ۷۵۰ نفر برآورد گردید، حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۲۵۴ نفر به روش نمونه‌گیری احتمالی-طبقه‌ای تعیین شد. با توجه به پراکندگی جامعه آماری، برای انتخاب نمونه، جمعیت طبقات به سه طبقه که از نظر صفت متغیر همگن‌تر هستند، گروه‌بندی شد و در داخل طبقات، روش تصادفی ساده به کار گرفته شد، سپس با استفاده از نسبت، سهم هر یک از بخش‌های نمونه را در تعداد نمونه تقسیم و پرسشنامهٔ هر طبقه مشخص شد. در بخش کمی، ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامهٔ محقق ساخته مبتنی بر نتایج استخراج‌شدهٔ بخش کیفی بود. در مجموع، از میان پرسشنامه‌های عودت داده‌شده، ۷۲ پرسشنامه از لحاظ استخراج و تجزیه و تحلیل مناسب تشخیص داده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش در بخش کیفی به روش تحلیل مضمون انجام شد. دو نوع تحلیل مضمون وجود دارد: نظری یا قیاسی (بالا به پایین) و استقرایی (پایین به بالا) (براون و کلارک، ۲۰۰۶). در این پژوهش، استفاده از تحلیل مضمون استقرایی (پایین به بالا) محتوای مصاحبه‌ها تحلیل شده است، همچنین مضامین براساس روش آتراید و استرلینگ (۲۰۱۰) دسته‌بندی شده‌اند که انواع مضمون را براساس روندی مشخص به شکل مضامین پایه (رمزها و نکات کلیدی متن)، مضامین سازمان‌دهنده (مضامین به دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و

نشان‌دهندهٔ تنوع و پویایی خرده‌فرهنگ‌ها است (آنونبی و همکاران، ۲۰۱۹). ساختارهای فرهنگی معمولاً بی‌صدا مورد تهاجم قرار می‌گیرند و مسؤول خاصی ندارد. در نتیجه، جهت مقابله با جنگ نرم و مقابلهٔ فرهنگی با تهدیدات، نهادینه کردن «فرهنگ مقاومت» ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. کشورهایی که فرهنگ مقاومت را براساس مؤلفه‌هایی همانند ایدئولوژی، مشروعیت و انسجام داخلی تنظیم می‌کنند، از قابلیت لازم برای اثرگذاری بر محیط اجتماعی برخوردارند. اولین نشانی فرهنگ مقاومت را باید در انسجام اجتماعی دانست، کشورهایی می‌توانند در فضای کنش مبتنی بر مقاومت قرار گیرند که از انسجام اجتماعی و ساختاری برخوردارند (مصلی نژاد، ۹۳). کشور ایران به واسطهٔ تاریخ و گذشتهٔ فرهنگی و اعتقاد راسخ به نهضت حسینی و وقوع انقلاب اسلامی با رهبری امام خمینی (ره)، دارای فرهنگ مقاومتی در بسیاری از ابعاد اقتصادی و اجتماعی است و با اتکا به این فرهنگ، بر بسیاری از مشکلات داخلی و خارجی غلبه یافته است (رنج‌دوست و همکاران، ۱۴۰۱).

پس از مطالعه و جست‌وجوهای انجام‌شده دربارهٔ فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان مشخص شد که اثری مستقل در این زمینه نگارش نیافته است، اما پژوهش‌های بسیاری در این موضوع صورت گرفته که هرکدام در جایگاه خود از زوایای مختلف به تبیین این موضوع پرداخته است (برای مثال، زارعی و همکاران، ۱۴۰۲؛ زاهدی تیر، ۱۴۰۰؛ اخوان کاظمی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ناظمی اردکانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ میرقادر و همکاران، ۱۳۹۱؛ بیرز، ۲۰۱۷؛ کاسا، ۲۰۱۶). در واقع، براساس تمام موارد ذکرشده در بالا، در این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش هستیم که «عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان کدام است؟»

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، آمیخته (کیفی و کمی) است. ابتدا، با مصاحبه‌های نیمه-ساختاریافته شروع و با استفاده از روش تحلیل مضمون و با نظر کانون‌نخبگان، مضامین استخراج شده است، سپس با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، اعتباریابی و اولویت‌بندی عوامل صورت گرفته است.

متغیرهایی که روی این عامل‌ها اندازه‌گیری شده‌اند با آن چه براساس نظریه و مدل نظری انتظار می‌رفت، انطباق دارد یا خیر.

برای قابلیت اعتماد و پایایی پژوهش، نتایج نهایی حاصل از پژوهش و همچنین فرایند دستیابی به نمودار در اختیار چهار نفر از صاحب‌نظران حوزه پژوهش قرار گرفت که بررسی و تحلیل این افراد بر یافته‌های پژوهش صحه گذاشت. همچنین، روش لینکن و گوبا که براساس چهار عنصر قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت اعتماد و قابلیت تأیید شکل می‌گیرد، روایی ابزار را تأیید کرد. جدول (۱)، مراحل تأیید روایی براساس روش لینکن و گوبا را نشان می‌دهد.

جدول ۱- روایی و اعتبار بر اساس روش لینکن و گوبا

شاخص	فرایند
اعتبار	صرف زمان کافی برای پژوهش و تأیید داده‌های مصاحبه توسط مصاحبه‌شونده
انتقال‌پذیری	اخذ نظر خبرگانی که در پژوهش شرکت نداشته‌اند
تأیید‌پذیری	مستندسازی و حفظ همه گام‌های پژوهش و مستندات در فرایند پژوهش
قابلیت اعتماد	ثبت همه جزئیات پژوهش و یادداشت‌برداری در طول مصاحبه و روند پژوهش

کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ برای این ابزار محاسبه شد. مقدار آلفای کرونباخ برای ابعاد، مؤلفه‌ها و کل پرسشنامه از ۰/۷ بیشتر است، بنابراین پرسشنامه از اعتبار مطلوبی برخوردار است.

یافته‌ها

پس از مصاحبه با خبرگان پژوهش، جملات و پاراگراف‌های مرتبط با موضوع پژوهش استخراج و با رویکرد روش پژوهش کیفی (تحلیل مضمون) دسته‌بندی شدند. براساس گام‌های روش تحلیل مضمون، برای تحلیل داده‌ها متن مصاحبه‌ها چندین بار به‌دقت مطالعه و سپس رمزگذاری شد. در ادامه، زمانی که همه داده‌ها رمزگذاری شدند، مضمون‌ها شکل گرفت و پس از بازبینی و تعریف آن‌ها، نتایج در قالب مضمون‌های پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی گردیدند. پس از رمزگذاری اولیه مصاحبه‌ها، ۱۵۵ رمز اولیه شناسایی شد که پس از بررسی مفاهیم اولیه و حذف مفاهیم غیر قابل استفاده و مفاهیم تکراری، اطلاعات به‌دست‌آمده به ۱۳۲ مفهوم پایه تعدیل گردید، سپس با استفاده از مشورت گروه کانونی (خبرگان پژوهش به‌تعداد ۶ نفر)،

مضامین فراگیر (مضامین عالی دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به‌مثابه کل) طبقه‌بندی نموده‌اند. پس از شکل‌گیری مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر، یافته‌های پژوهش با استفاده از روش‌های کمی اعتباریابی و اولویت‌بندی شدند. در مرحله کمی پژوهش، با توجه به نتایج حاصل از مرحله کیفی نتایج به‌دست‌آمده با روش تحلیل عاملی تأییدی اعتبارسنجی و ابعاد و مؤلفه‌های الگو اولویت‌بندی شد. هدف تحلیل عاملی تأییدی، تعیین میزان توان مدل عامل از قبل تعریف‌شده با مجموعه‌ای از داده‌های آشکار است و نشان می‌دهد که چه میزان از گویه‌های سنجش یک سازه به‌درستی انتخاب‌شده‌اند. تحلیل عاملی تأییدی درصد تعیین این مسأله است که آیا تعداد عامل‌ها و بارهای

در این پژوهش، فرایند اجرای تصمیمات و همچنین همه داده‌های خام تحلیل‌شده، رمزها، مقوله‌ها، فرایند مطالعه، اهداف اولیه و سؤال‌ها در اختیار دو تن از صاحب‌نظران قرار گرفت و با حساب‌رسی دقیق همه گام‌های پیموده شده تأیید شد.

در این پژوهش، ابزار مورد استفاده در بخش کمی، پرسشنامه استخراج‌شده از بخش کیفی است، این پرسشنامه جهت تأیید روایی در اختیار هشت متخصص قرار گرفت که در این سطح نیز، حداقل سطح مجاز شاخص نسبت روایی محتوا، ۷۵ درصد و شاخص روایی محتوا، ۷۸ درصد است که ضرایب به‌دست‌آمده بالای سطح مجاز هستند. این موارد نشان می‌دهد که روایی آن مورد تأیید است. در صورتی که آزمون از چندین مجموعه آزمون فرعی تشکیل شده باشد یا به‌عبارتی دیگر، بخواهیم ضریب اطمینان مجموعه آزمون را تعیین کنیم، از آلفای کرونباخ استفاده می‌کنیم. در این حالت، ابتدا واریانس نمرهای آزمودنی‌ها برای هر یک از زیرآزمون‌ها (آزمون‌های فرعی) محاسبه می‌شود. در این پژوهش، جهت قابلیت بیشتر پرسشنامه، ابتدا یک نمونه اولیه، شامل ۲۷ پرسشنامه پیش‌آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به‌دست‌آمده از این پرسشنامه‌ها و به

مضامین به ۱۳۲ مضمون پایه و ۳۱ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۳ مضمون فراگیر دسته‌بندی شد.

جدول ۲- نمونه رمزگذاری اولیه

نشانگر	خلاصه متن مصاحبه‌ها	مضامین پایه
O1	یکی از عوامل مهم انحطاط فرهنگ مقاومت در بسیجیان، عجب، غرور و تکبر و نخوت است که آثار منفی زیادی در پی دارد. عجب، یکی از رذایل اخلاقی است که انسان در خویش حالت بزرگی احساس می‌کند. در آیات و روایات آمده که هرگاه انسان از خودش خشنود گردد یا از عملش شادمان گردد یا به نعمت‌های وجودی و کمالات نفسانی‌اش بنازد و ببالد، به دام عجب گرفتار آمده است. یکی دیگر از رذایل و ضد ارزش‌های اخلاقی کبر و تکبر است و آن حالتی است از حالات نفسانی که انسان احساس ترفیع و بزرگی، راحتی و تکیه و اعتماد بر خود می‌کند. یکی از احساساتی که در انسان هست، عشق و دوست‌داشتن شدید فرد یا جمع بدون آرایش و بی‌نظر نفع‌پرستی. انسان به عشقی مطلق، پاک و مقدس نیاز دارد، اما وقتی که می‌بیند همه عشق‌ها، آلودگی، هوس و خودخواهی دارند، نیاز او برآورده نمی‌شود.	-دوری جستن از رذایل اخلاقی و تکبر و غرور -تأکید بر داشتن کمالات نفسانی و تعالی در بین بسیجیان -تأکید بر اعتماد و تکیه بر خودشناسی -دوری از زرق‌وبرق دنیا -تأکید بر داشتن اعتقاد و عشق پاک الهی -دوری کردن از آلودگی‌ها و خودخواهی‌ها
U3	وقتی بسیج یک فرهنگ و یک مکتب در بین احزاب محور مقاومت می‌باشد می‌توان گفت در مقاومت اولویت اصلی با صیانت و پاسداری از عناصر ثابت و لایتغیر فرهنگ خودی می‌باشد که باید آگاهانه و با بصیرت کامل حفظ و حراست شوند. این پاسداری باید مبتنی بر آگاهی مردم و هوشیاری همگانی باشد و تمامی مردم در کلیه صحنه‌های فردی و اجتماعی زندگی خویش، حافظ و نگهبان فرهنگ خودی باشند و این خود معنی واقعی فرهنگ مقاومت در ادبیات بسیج تجلی می‌یابد.	- تأکید بر داشتن آگاهی و بصیرت - تأکید بر حفاظت عمومی و دفاع از منافع ملی
U7	از محاسن ایجاد فرهنگ مقاومت این است که یک امت واحده تشکیل می‌شود و خود این مقاومت می‌تواند منجر به تعامل با سایر ملت‌ها و دولت‌ها بر اساس عدالت و عزت و فراهم‌سازی بستر توسعه و تعالی مادی و معنوی کشور براساس ایده نه شرقی نه غربی	تشکیل امت واحد از پیامدهای ایجاد فرهنگ مقاومت تأکید بر داشتن و نشر عدالت و عزت توسعه معنوی بستر ساز گسترش فرهنگ مقاومت

مشترک کاربردشان، جمع‌بندی داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش تحلیل مضمون و دسته‌بندی و استخراج مفاهیم هم‌دسته، مفاهیم پایه و سپس مفاهیم سازمان‌دهنده و درنهایت مضامین فراگیر ایجاد گردید. مضامین پایه درواقع همان نکات کلیدی موجود در متون پیاده‌شده مصاحبه‌هاست که مبنا و تشکیل‌دهنده تحلیل مضمون است. با توجه به این‌که مضامین، بسیار متنوع و متعدد و یا به موضوعات کاملاً متفاوت و متمایزی مرتبط هستند، ضروری است که مضامین سازمان‌دهنده نیز در گروه‌هایی با محتوای همگون، طبقه‌بندی و هر گروه از آن‌ها ذیل مضمون فراگیر متمایزی گردآوری شوند، بنابراین با بررسی مضامین سازمان‌دهنده، مضامین فراگیر به شرح جدول (۳) در زیر تعریف و دسته‌بندی شدند.

جدول ۳- ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان

ابعاد (مضامین فراگیر)	مؤلفه‌ها (مضامین سازمان‌دهنده)	شاخص‌ها (مضامین پایه)
معنویت‌گرایی	اعتقاد و ایمان	افزایش اعتماد و اعتقاد به خدای متعال
	توکل به خدا	توکل کردن به خدای متعال
	اسلام‌گرایی	داشتن گرایش‌های مذهبی و اسلام‌گرایی
روحیه جهادی	روحیه انقلابی	تأکید بر داشتن یک روحیه انقلابی
	خستگی‌ناپذیری	تأکید بر انجام کارها بدون خستگی
	عزم راسخ	تأکید بر داشتن عزم راسخ و جدیت
مشارکت	حل اختلافات	تأکید بر حل اختلافات و هم‌فکری
	گروه‌سازی	لزوم ایجاد گروه‌های مشترک بین گروهی
مبارزه‌گرایی با سلطه	مبارزه با سلطه	تأکید بر ایجاد فرهنگ سلطه‌طلبی و مبارزه
	کفرستیزی	تأکید بر حس کفرستیزی و دشمن‌ستیزی
اخلاق‌مداری	خصائص اخلاقی	لزوم داشتن پاکی و صداقت، شجاعت
	حفظ صفات اخلاقی	تأکید بر گرایش به حفظ صفات اخلاقی
	الگوپذیری اخلاقی	لزوم حرکت به سمت الگوپذیری از الگوهای اخلاقی
فرهنگ محیطی	شرایط محیطی	تأکید بر عدم تاثیر پذیری از شرایط محیطی امروزه بر علیه تفکر بسیجی
	جو حاکم	دراختیارگرفتن جو حاکم از طریق ترویج فرهنگ مقاومت و شهادت
هویت انقلابی	حفظ منافع ملی	حفظ منافع ملی و انقلاب
	عزت ملی داشتن	تأکید بر داشتن یک عرق و عزت ملی
	دل‌بستگی به انقلاب	لزوم اعتقاد به انقلاب و نظام
امنیت پایدار	آرامش	ایجاد آرامش در جامعه حاصل ایجاد مقاومت
	امنیت مداوم	امنیت مداوم حاصل ایجاد فرهنگ مقاومت
جهانی‌شدن	امت واحد	تشکیل امت واحد در سطح بین‌الملل
	الگو شدن در سطح جهان	معرفی و الگو شدن در سطح جهان
نگرش و باور	تفکر و اندیشه	ایجاد اندیشه و تفکر فرهنگ مقاومت
	باور به فرهنگ مقاومت	تأکید بر ایجاد یک باور و اعتقاد
	نگاه فرهنگ مقاومت	تأکید بر ایجاد یک نگاه در حوزه مقاومت
گفتمان‌سازی	هم‌گرایی	تأکید بر ایجاد هم‌سوئی و هم‌گرایی
	ارتباطات	لزوم ایجاد مذاکره و ارتباط بین گروه‌ها
	چارچوب‌بندی	لزوم ایجاد یک چارچوب و مدل
ردایل اخلاقی	دوری از خصوصیات فردی زشت	پرهیز از تکبر، غرور و خودخواهی بین گروه‌های بسیجیان
	آلودگی‌های اخلاقی	دوری‌جستن از آلودگی‌های اخلاقی
جناح‌بازی سیاسی	منع جناح سیاسی	تأکید بر ورود جناح‌های سیاسی در حوزه مقاومت
	دوری‌جستن از حزب‌گرایی	لزوم دوری‌جستن از حزب‌بازی و سیاسی‌گرایی احزاب

یافته‌های پژوهش عبارتند از: معنویت‌گرایی، روحیه جهادی، امنیت پایدار، جهانی‌شدن، گفتمان‌سازی، نگرش و باور، هویت انقلابی، اخلاق‌مداری، مبارزه‌گرایی با سلطه، مشارکت، فرهنگ محیطی، جناح‌بازی سیاسی و ردایل اخلاقی.

در پایان مرحله کیفی، تمام خروجی‌های پژوهش مجدد مورد بررسی قرار گرفته و ایرادات اصلاح و الگوی مفهومی طراحی شد. پس از شناسایی مضامین نهایی از طریق مصاحبه با خبرگان و احصاء مضامین به‌روش تحلیل مضمون، ابعاد و مؤلفه‌های نهایی مرحله کیفی در قالب شکل (۱) ارائه گردید. این عناصر مبنایی است که طرح کلی پژوهش بر آن استوار است. مضامین فراگیر (ابعاد) حاصل از

شکل ۱- الگوی مفهومی پژوهش

در پرسشنامه طراحی شده، ابتدا تناسب هر رمز نهایی با مؤلفه‌ها، با استفاده از طیف لیکرت، مورد سنجش قرار گرفت. در ادامه، مشابه همین کار، برای تناسب هر مؤلفه با بعد اصلی مربوط به آن نیز انجام شد. همچنین، نظرات و پیشنهادهای اصلاحی به‌صورت تفصیلی از خبرگان جمع‌آوری گردید. سپس، با استفاده از نرم‌افزار Excel میانگین نظرات خبرگان به‌عنوان درصد تناسب ابعاد، محاسبه شد. تناسب یا عدم تناسب ابعاد در قالب جدول (۴) ارائه شده است.

نتایج به‌دست‌آمده از بخش کیفی، به‌روش تحلیل عاملی تأییدی اعتبارسنجی شد، سپس نسبت به اولویت‌بندی ابعاد مدل اقدام شد. پس از شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های به‌دست‌آمده براساس نتایج پژوهش، داده‌های مذکور بار دیگر در قالب پرسشنامه اعتبارسنجی مدل، در اختیار ۱۴ نفر از خبرگان دانشگاهی قرار گرفت تا نظرات آن‌ها در خصوص تناسب مؤلفه‌ها با ابعاد اصلی اخذ گردد.

جدول ۴- تجزیه و تحلیل کمی تناسب مؤلفه‌ها با ابعاد اصلی

ردیف	مؤلفه‌ها	میانگین (درصد تناسب)	تأیید یا رد تناسب
۱	هویت انقلابی	۹۶٪	تأیید
۲	نگرش و باور	۹۰٪	تأیید
۳	گفتمان‌سازی	۸۲٪	تأیید
۴	روحیه جهادی	۸۸٪	تأیید
۵	معنویت‌گرایی	۷۸٪	تأیید
۶	مشارکت	۸۹٪	تأیید
۷	مبارزه با سلطه	۸۲٪	تأیید
۸	اخلاق‌مداری	۷۸٪	تأیید
۹	فرهنگ محیطی	۸۰٪	تأیید
۱۰	ردایل اخلاقی	۷۷٪	تأیید
۱۱	احزاب سیاسی	۸۴٪	تأیید
۱۲	امنیت پایدار	۷۹٪	تأیید
۱۳	جهانی‌سازی	۹۱٪	تأیید

مربوط به عامل‌های تحقیق از ۰/۴ بیشتر است. پس از انجام تحلیل عاملی، اگر معنی‌داری آن به اثبات برسد، می‌توان میانگین رتبه‌های مؤلفه‌ها را با یک‌دیگر مقایسه کرد و مؤلفه‌هایی با بیشترین رتبه و کم‌ترین رتبه را مشخص نمود.

در کنار نمره‌دهی خبرگان به تناسب رمزها و مقوله‌های فرعی و اصلی، پیشنهادهایی نیز در قالب مؤلفه پیشنهادی، تغییر جایگاه مقوله و ... از جانب آن‌ها ارائه گردید. پس از بررسی نتایج داده‌ها و جمع‌بندی نظرات کیفی خبرگان، اصلاحاتی را که مورد توافق آن‌ها بود به این شرح اعمال شد: «احزاب سیاسی» به «سیاسی‌گرایی» تغییر یابد و «مبارزه با سلطه» به «استکبارستیزی» تغییر یابد.

پس از اصلاح مدل و اعتباربخشی توسط خبرگان، میزان اهمیت و اولویت ابعاد و شاخص‌های نهایی پژوهش (۱۳) بعد اصلی و ۳۱ مؤلفه) بررسی شد. در این پژوهش، برای اولویت‌بندی عوامل از ضرایب بارهای عاملی با استفاده از روش تحلیل عاملی استفاده شده است. بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی سؤالات یک عامل با آن عامل محاسبه می‌شود که اگر این مقدار برابر یا بیشتر از ۰/۴ شود، مؤید این مطلب است که واریانس بین عامل و سؤالات آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن عامل بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل اندازه‌گیری قابل قبول است. نکته مهم در این جا این است که اگر محقق پس از محاسبه بارهای عاملی بین عامل و سؤالات آن با مقادیر کم‌تر از ۰/۴ مواجه شد، باید آن سؤال را اصلاح نموده و یا از مدل پژوهش حذف نماید. مقدار ملاک برای مناسب‌بودن ضرایب بارهای عاملی ۰/۴ است. در جدول (۵)، ضرایب بارهای عاملی

جدول ۵- بررسی میزان اهمیت و اولویت ابعاد و مولفه‌ها

بار عاملی بعد	اولویت مؤلفه	آماره t	ضریب تعیین	بار عاملی	شاخص	بعد
۰/۸۱	سوم	۸/۱۳۲	۰/۷۲	۰/۸۳	هم‌گرایی	گفتمان‌سازی
	دوم	۸/۲۹۱	۰/۵۴	۰/۷۴	ارتباطات	
	اول	۶/۵۲۲	۰/۷۲	۰/۸۵	چارچوب‌بندی	
۰/۷۵	دوم	۸/۵۱	۱/۵۹	۰/۷۷	تفکر و اندیشه	نگرش و باور
	سوم	۷/۶۶۳	۰/۴۵	۰/۶۷	باور به فرهنگ مقاومت	
	اول	۸/۹۱۳	۰/۶۷	۰/۸۲	نگاه فرهنگ مقاومت	
۰/۷۴	سوم	۷/۸۵۴	۰/۴۷	۰/۶۹	حفظ منافع ملی	هویت انقلابی
	دوم	۸/۲۳۶	۰/۵۳	۰/۷۳	عزت ملی داشتن	
	اول	-	۰/۶۴	۰/۸۰	دل‌بستگی به انقلاب	
۰/۸۲	دوم	۸/۱۳۱	۰/۷۱	۰/۸۴	اعتقاد و ایمان	معنویت‌گرایی
	سوم	۷/۶۲۱	۰/۵۶	۰/۷۵	توکل به خدا	
	اول	۷/۶۰۷	۰/۷۲	۰/۸۵	اسلام‌گرایی	
۰/۸۰	سوم	۷/۳۴۳	۰/۵	۰/۷۱	روحیه انقلابی	روحیه جهادی
	دوم	۸/۰۱۴	۰/۶۷	۰/۸۲	خستگی‌ناپذیری	
	اول	-	۰/۷۵	۰/۸۷	عزم راسخ	
۰/۸۲	اول	۸/۴۲۵	۰/۷۹	۰/۸۹	حفظ صفات اخلاقی	اخلاق‌مداری
	دوم	۶/۸۳۵	۰/۶۲	۰/۷۹	الگوپذیری اخلاقی	
	سوم	۹/۲۷۶	۰/۶۱	۰/۷۸	خصائص اخلاقی	
۰/۷۶	دوم	۹/۳۰۴	۰/۵۶	۰/۷۵	شرایط محیطی	فرهنگ محیطی
	اول	۱۱/۸۳۹	۰/۵۹	۰/۷۷	جو حاکم	
۰/۷۸	دوم	۱۱/۲۸۸	۰/۵۴	۰/۷۴	مبارزه با سلطه	استکبار ستیزی
	اول	۱۳/۲۴۳	۰/۶۸	۰/۸۳	کفرستیزی	
۰/۸۳	اول	۱۴/۱۲۴	۰/۷۳	۰/۸۶	حل اختلافات	مشارکت
	دوم	-	۰/۶۷	۰/۸۲	گروه‌سازی	
۰/۸۴	اول	۹/۵۴۱	۰/۷۲	۰/۸۵	منع جناح سیاسی	جناح‌بازی سیاسی
	دوم	۱۳/۵۳۸	۰/۷	۰/۸۴	دوری جستن از حزب‌گرایی	
۰/۷۹	دوم	۱۲/۲۶۶	۰/۶۱	۰/۷۸	دوری از خصوصیات فردی زشت	ردایل اخلاقی
	اول	-	۰/۶۵	۰/۸۱	آلودگی‌های اخلاقی	
۰/۸۹	اول	۱۰/۹۰۳	۰/۸۱	۰/۹	آرامش	امنیت پایدار
	دوم	۱۰/۷۶۸	۰/۷۹	۰/۸۹	امنیت مداوم	
۰/۷۰	اول	۸/۸۱۵	۰/۵	۰/۷۱	امت واحد	جهانی‌شدن
	دوم	-	۰/۴۶	۰/۶۸	الگوشدن در سطح جهان	

نمی‌دانند و تمام متغیرها از حالت مطلوب فاصله دارند و از قابلیت بهبود برخوردار هستند.

میانگین نمره‌های به‌دست‌آمده برای ابعاد اخلاق‌مداری، فرهنگ محیطی، استکبارستیزی و مشارکت در حد متوسط است. با توجه به این‌که مقدار میانگین‌ها از حد مطلوب فاصله دارند می‌توان گفت که پاسخ‌دهندگان وضعیت موجود مؤلفه‌های این ۴ بعد در سؤالات مذکور را در حد مطلوب نمی‌دانند و تمام متغیرها از حالت مطلوب فاصله دارند و از قابلیت بهبود برخوردارند.

میانگین نمره‌های به‌دست‌آمده برای متغیر منع جناح سیاسی، دوری از خصوصیات فردی زشت در حد متوسط و میانگین متغیر دوری‌جستن از حزب‌گرایی، آلودگی‌های اخلاقی بیشتر از حد متوسط است. با توجه به این‌که مقدار میانگین متغیرهای منع جناح سیاسی، دوری از خصوصیات فردی زشت از حد مطلوب فاصله دارند می‌توان اظهار داشت که پاسخ‌دهندگان وضعیت موجود متغیر منع جناح سیاسی، دوری از خصوصیات فردی زشت در سؤالات مذکور را در حد مطلوب نمی‌دانند و متغیرهای منع جناح سیاسی، دوری از خصوصیات فردی زشت از حالت مطلوب فاصله دارند و از قابلیت بهبود برخوردار هستند.

میانگین نمره‌های به‌دست‌آمده برای متغیر آرامش، امنیت مداوم، الگوشدن در سطح جهان در حد متوسط و میانگین متغیر امت‌واحد بیشتر از حد متوسط محاسبه شد. با توجه به این‌که مقدار میانگین متغیرهای آرامش، امنیت مداوم، الگوشدن در سطح جهان از حد مطلوب فاصله دارند می‌توان گفت که پاسخ‌دهندگان وضعیت موجود متغیر آرامش، امنیت مداوم، الگوشدن در سطح جهان در سؤالات مذکور را در حد مطلوب نمی‌دانند و متغیرهای آرامش، امنیت مداوم، الگو شدن در سطح جهان از حالت مطلوب فاصله دارند و از قابلیت بهبود برخوردار است.

رتبه‌بندی انجام‌شده، بعد «امنیت پایدار» با بار عاملی ۰/۸۹، اولویت اول و جهانی‌شدن با بار عاملی ۰/۷۰ اولویت آخر است؛ سایر ابعاد نیز به‌ترتیب اولویت عبارتند از: جناح‌بازی سیاسی، مشارکت، معنویت‌گرایی، اخلاق‌مداری، گفتمان‌سازی، روحیه جهادی، رذایل اخلاقی، مبارزه‌گرایی با سلطه، فرهنگ محیطی، نگرش و باور، هویت انقلابی.

بعد از سنجش بارهای عاملی سؤالات، جهت سنجش وضعیت موجود مؤلفه‌ها از آزمون t استفاده شد. به‌طورکلی، جهت مقایسه میانگین نمره پاسخ‌دهندگان در هر متغیر با حد متوسط پرسشنامه می‌توان از آزمون آماری t یا Z استفاده کرد. در صورتی‌که تفاوت بین میانگین محاسبه‌شده و حد متوسط پرسشنامه مثبت بوده و آزمون Z حداقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 0.05$) معنی‌دار باشد، در این صورت، می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت موجود شاخص‌های مورد بحث مثبت است و یا به‌عبارتی اندازه‌وضع موجود موضوع مورد بررسی در حد مطلوبی است. اما، چنان‌چه میانگین محاسبه‌شده کم‌تر از حد متوسط باشد، حاکی از منفی‌بودن وضعیت است و یا به‌عبارتی پاسخ‌دهندگان میزان وضعیت موجود شاخص‌های مورد بحث کم را می‌دانند. رد فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد نیز به معنی آن است که اندازه وضعیت موجود شاخص‌های مورد بحث از لحاظ آماری معنی‌دار است. بررسی وضعیت ابعاد و مؤلفه‌های پژوهش مطابق جدول (۷) تشریح شده است.

میانگین نمره‌های به‌دست‌آمده برای مؤلفه‌های ابعاد گفتمان‌سازی، نگرش و باور، هویت انقلابی در حد متوسط است. با توجه به این‌که مقدار میانگین‌ها از حد مطلوب فاصله دارند می‌توان گفت که پاسخ‌دهندگان با وضعیت موجود مؤلفه‌های این ابعاد، سؤالات مذکور را در حد مطلوب نمی‌دانند و تمام متغیرها از حالت مطلوب فاصله دارند و از قابلیت بهبود برخوردار هستند.

میانگین نمره‌های به‌دست‌آمده برای ابعاد خستگی‌ناپذیری و اعتقاد و ایمان و روحیه انقلابی در حد متوسط و برای متغیر اعتقاد و ایمان، توکل به خدا، اسلام‌گرایی، عزم راسخ بیشتر از حد متوسط است. با توجه به این‌که مقدار میانگین‌ها از حد مطلوب فاصله دارند می‌توان اظهار داشت که پاسخ‌دهندگان وضعیت موجود مؤلفه‌های این ابعاد در سؤالات مذکور را در حد مطلوب

جدول ۶- بررسی وضع موجود ابعاد و شاخص‌های پژوهش

فاصله اطمینان ۹۵٪	معناداری	آماره t	انحراف استاندارد میانگین	میانگین وضعیت موجود	بعد	حد بالا	حد پایین
۲۵/۰۹	۰/۰۰۰	۲۴/۱۷۴	۰/۹۸۷	۷۲/۴۲	هم‌گرایی	۲۱/۰۷	
۱۴/۱۱	۰/۰۰۰	۱۴/۳۵۱	۰/۸۶۴	۶۲/۴۱	ارتباطات	۱۰/۰۷	
۱۲/۱۸	۰/۰۰۰	۱۱/۴۳۷	۰/۹۰۸	۶۰/۳۹	چارچوب‌بندی	۸/۵۹	
۱۱/۵۲	۰/۰۰۰	۱۰/۰۶۳	۰/۹۵۷	۵۹/۶۳	تفکر و اندیشه	۷/۷۴	
۱۱/۳۵	۰/۰۰۰	۹/۹۳۲	۰/۹۵۳	۵۹/۴۷	باور به فرهنگ مقاومت	۷/۵۹	
۱۹/۰۵	۰/۰۰۰	۲۳/۶۴۷	۰/۷۴۳	۶۷/۵۸	نگاه فرهنگ مقاومت	۱۶/۱۱	
۱۵/۶۱	۰/۰۰۰	۲۲/۲۶۴	۰/۶۴۴	۶۴/۳۴	حفظ منافع ملی	۱۳/۰۷	
۱۲/۷۳	۰/۰۰۰	۱۸/۳۱۷	۰/۶۲۷	۶۱/۴۹	عزت ملی داشتن	۱۰/۲۵	
۱۴/۸۷	۰/۰۰۰	۲۱/۲۲۵	۰/۶۴۱	۶۳/۶۱	دلبستگی به انقلاب	۱۲/۳۴	
۳۰/۳۴	۰/۰۰۰	۵۸/۱۸۳	۰/۵۰۴	۷۹/۳۴	اعتقاد و ایمان	۲۸/۳۵	
۲۸/۶۹	۰/۰۰۰	۴۹/۴۲	۰/۵۵۸	۷۷/۵۹	توکل به خدا	۲۶/۴۸	
۲۳/۱۴	۰/۰۰۰	۳۹/۲۹	۰/۵۶۱	۷۲/۰۳	اسلام‌گرایی	۲۰/۹۳	
۱۲/۹۳	۰/۰۰۰	۱۰/۳۳۲	۱/۴۵	۶۵/۰۵	روحیه انقلابی	۱۲/۱۷	
۱۲/۳۲	۰/۰۰۰	۲۲/۶۴	۰/۵	۶۱/۳۳	خستگی‌ناپذیری	۱۰/۳۴	
۲۴/۵۴	۰/۰۰۰	۴۷/۵۳	۰/۴۹۵	۷۳/۵۶	عزم راسخ	۲۲/۵۹	
۲۴/۰۷	۰/۰۰۰	۲۵/۱۵۴	۰/۸۸۷	۷۲/۳۲	الگوپذیری اخلاقی	۲۰/۵۷	
۲۷/۷۳	۰/۰۰۰	۴۰/۴۹۶	۰/۶۵۳	۷۶/۴۴	خصائص اخلاقی	۲۵/۱۵	
۱۲/۱۳	۰/۰۰۰	۱۱/۴۲۷	۰/۹۰۴	۶۰/۳۴	شرایط محیطی	۸/۵۵	
۱۹/۳۵	۰/۰۰۰	۲۱/۹۷۵	۰/۸۰۸	۶۷/۷۵	جو حاکم	۱۶/۱۶	
۳۰/۰۵	۰/۰۰۰	۲۶/۶۲۸	۱/۰۵	۷۷/۹۸	مبارزه با سلطه	۲۵/۹	
۲۶/۴۳	۰/۰۰۰	۳۵/۰۶۲	۰/۷۱۳	۷۵/۰۲	کفرستیزی	۲۳/۶۱	
۲۹/۶۲	۰/۰۰۰	۴۲/۱۵۹	۰/۶۷۱	۷۸/۰۳	حل اختلافات	۲۶/۹۷	
۲۵/۴۲	۰/۰۰۰	۳۳/۱۶	۰/۷۲۳	۷۳/۹۹	گروه‌سازی	۲۲/۵۶	
۲۸	۰/۰۰۰	۳۰/۶۳۷	۰/۸۵۸	۷۶/۳۱	منع جناح سیاسی	۲۴/۶۱	
۳۵/۴۷	۰/۰۰۰	۲۷/۶۰۳	۱/۱۹	۸۳/۱۲	دوری جستن از حزب‌گرایی	۳۰/۷۴	
۲۸/۷۸	۰/۰۰۰	۳۷/۴۶۹	۰/۷۲۹	۷۷/۳۵	دوری از خصوصیات فردی زشت	۲۵/۹۱	
۳۶/۸۸	۰/۰۰۰	۶۱/۶۹۲	۰/۵۷۹	۸۵/۷۳	آلودگی‌های اخلاقی	۳۴/۵۹	
۲۸/۸۲	۰/۰۰۰	۳۹/۹۶۲	۰/۶۸۷	۷۷/۴۶	آرامش	۲۶/۱۱	
۱۹/۰۷	۰/۰۰۰	۲۸/۲۹۶	۰/۶۳	۶۷/۸۲	امنیت مداوم	۱۶/۵۸	
۳۰/۲۱	۰/۰۰۰	۵۰/۷۸۶	۰/۵۷۲	۷۹/۰۸	امت واحد	۲۷/۹۵	
۲۰/۹۷	۰/۰۰۰	۳۱/۳۱۲	۰/۶۳	۶۹/۷۲	الگو شدن در سطح جهان	۱۸/۴۸	

در نهایت با توجه به نتایج به دست آمده از عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان می‌توان تبیین و تحلیل کرد که فرهنگ مقاومت در بین بسیجیان می‌تواند نشأت گرفته از باور و نگرش‌های آنان باشد. گرایش‌های موجود در بین محیط و افراد به عنوان یک فرهنگ و گرایش‌های طبیعی فردی و گروهی و تفاوت‌های فردی از یک ایده تا یک تفکر بر فرهنگ مقاومت تأثیرگذار است. فرهنگ مقاومت به خود مقاومت برمی‌گردد، بنابراین به‌میزانی که مقاومت، گستره سیاسی، اقتصادی و اجتماعی داشته باشد، فرهنگ هم قدرت مانور پیدا می‌کند.

ابعاد مشارکت، اخلاق‌مداری، استکبارستیزی و فرهنگ محیطی از ابعاد مهم فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان هستند، بدیهی است که استکبارستیزی، فرهنگ حاکم بر محیط مراودات، انواع ارتباطات و مشارکت افراد با هم و رفتارها و اخلاق حاکم بر روابط همگی باعث پیدایش فرهنگ مقاومت در بین بسیجیان خواهند شد. فرهنگ مقاومت حاصل از داشتن خصائصی در بسیجیان است، همچون استکبارستیزی، روحیه جهاد داشتن، هویت دینی داشتن. این‌ها می‌توانند فرهنگ مقاومت را تشکیل دهد که اگر جوانان بسیجی دارای اخلاق و خصائص نیکو و فرهنگ دینی باشند، اگر بسیجیان دارای روحیه جهادی و شهادت‌طلبی باشند، اگر آن‌ها استکبارستیز بوده و علیه کفر مقاوم باشند، فرهنگ مقاومت می‌تواند گسترش یابد. همان‌طور که مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «جوانان عزیز در سراسر کشور بدانند که همه‌ی راه‌حل‌ها در داخل کشور است. اینکه کسی گمان کند که «مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم است و علت تحریم هم مقاومت ضد استکباری و تسلیم نشدن در برابر دشمن است» (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

معنویت‌گرایی و روحیه جهادی از دیگر عوامل فرهنگ مقاومت در بین بسیجیان هستند. داشتن معنویت و گرایش به مذهب و شیعه‌بودن از شاخص‌های وجودی بسیج برای ایجاد فرهنگ مقاومت است. یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند در بین گروهی از افراد جامعه نقش تثبیت‌کننده و انگیزشی داشته باشد، نیروی ایمان و معنویت درون انسان‌هاست و همین نکته حائز اهمیت و مزیت رقابت قشر پاک بسیج است. بسیجیان با تکیه بر ایمان و معنویت و بالطبع آن بروز روحیه فداکاری و جهادی می‌توانند بر قله‌های صبر و مقاومت حاکم شده و فرهنگ مقاومت را از

دل ایمان و روحیه انقلابی خود پدیدار نمایند. در واقع، «روحیه کار جهادی بدون توقع و بدون نام و نشان، بدون تظاهر، در کشور جهش ایجاد می‌کند. کاری که در مقابل تحسین و برای نشان دادن به این‌وآن و خود نشان دادن باشد، برکتی ندارد. خود این کار بی‌توقع و کار جهادی، کشور را به راه می‌اندازد و پیش می‌برد؛ این هم یکی از برکات و ثمرات بسیج است» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۹/۵). «بسیجی در هر فعالیتی که می‌کند، عنصر معنویت را در آن فعالیت برجسته می‌کند؛ این خیلی مهم است؛ عنصر معنویت. دانشمند برجسته‌ی مرکز رویان، وقتی به یک پیشرفت علمی دست پیدا می‌کند، سجده‌ی شکر می‌کند؛ این را مرحوم کاظمی جلوی خود آن دانشمند به من گفت و هر دو نفرشان گریه کردند، هر دو نفرشان اشک ریختند. دانشمند برجسته‌ی هسته‌ای، شاگردش می‌گوید که در یک مسئله‌ای ماندیم، تا آخر شب داشتیم کار می‌کردیم - در دانشگاه شهید بهشتی - به من گفت که بیا برویم؛ بلند شدیم آمدیم از اتاق کار بیرون، آمدیم داخل نمازخانه، ما را برد داخل نمازخانه، شروع کرد نمازخواندن و دعا کردن؛ بعد ناگهان گفت فهمیدم، مشکل حل شد؛ بلند شد رفت آنجا. ببینید، در محیط علمی، محیط کار هسته‌ای، سجده، دعا، نماز! حضور بسیجی معنویت را با خودش می‌برد در بخش‌های مختلف؛ این خیلی مهم است؛ خیلی مهم است» (همان ۱۴۰۱/۹/۵).

ردایل اخلاقی و سیاسی‌گری از مؤلفه‌های مهمی هستند که می‌توانند مانع شکل‌گیری فرهنگ مقاومت در بین بسیجیان شوند. بسیجیان یکی از منابع انسانی بزرگ نشأت‌گرفته از انقلاب اسلامی ایران هستند و نشان دادند که در بحران‌های عظیم از دفاع مقدس گرفته تا بحران ویروس کرونا، الحق و الانصاف بسیج تمام توان خود را در جهت حل مشکلات در معرض نمایش قرار داده است. در بحث اقتصاد مقاومتی نیز همان‌طور که رهبر عظیم‌الشان انقلاب همواره بسیجیان را خطاب و مورد تأکید قرار داده است. این نیروی مخلص خدا در خط مقدم بوده‌اند، اما یکی از نکاتی که باید به آن توجه داشته باشیم این است که هرچند که فرهنگ مقاومت در بطن و اساس بسیج است، اما گرایش‌های سیاسی از یک سو و خصوصیات افراد بسیجی خود می‌تواند مانع ترویج فرهنگ مقاومت شود. «بسیج سیاسی است، اما «سیاست‌زده، سیاسی‌کار و جناحی» نیست. بسیج مجاهد است، اما بی‌انضباط و افراطی نیست، عمیقاً متدین و متعبد

میان بسیجیان، از مهم‌ترین راه‌بردهای حفظ نظام و جلوگیری از وقوع جنگ و تجاوز بیگانگان به سرزمین اسلامی است. چنان‌چه جامعه‌ای خواهان برخورداری از نسلی باعزت و آماده‌ی مقاومت در برابر دشمنان داخلی و خارجی است، باید به‌طور اساسی به فرهنگ‌سازی در این زمینه پرداخته و عوامل تأثیرگذار در این عرصه را شناسایی کند و به اتمام ظرفیت و توان برای این موضوع برنامه‌ریزی نماید. در حوزه فرهنگ مقاومت باید به این نکته اشاره کرد که اولین ارگان و مکتبی که باید پرچم‌دار این موضوع باشد، بسیج است که در رأس این توجهات هستند. بسیجیان نشان دادند که در بحران‌های عظیم داخلی و خارجی تمام توان خود را جهت حل مشکلات به‌کار گرفته‌اند. تمام مردم کشور، به‌ویژه نسل جوان باید از طریق برنامه‌های اصولی با فرهنگ مقاومت آشنا شوند و از بهترین روش‌ها برای ترویج فرهنگ مقاومت، تفکر بسیجی است. یکی از روش‌های آگاه‌سازی، مرور تجربیات رزمندگان اسلام و دستاوردهای دفاع مقدس است. بنابراین، انتقال میراث معنوی دفاع مقدس از تکالیف مهم متولیان حوزه ترویج فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان است، همچنین در تحقق فرمایشات مقام معظم رهبری، نهاد بسیج می‌تواند با استفاده از نیروهای مردمی داوطلب آموزش‌های لازم را در جهت حمایت از فرهنگ و جامعه ایران اسلامی بدهد و با تأکید بر محورهای اقتصاد مقاومتی به‌منظور پیروزی در جنگ نرم و اقتصادی گام بردارد.

از طرفی، ضرورت حفظ و انتقال فرهنگ مقاومت به نسل آینده باید با جدیت در برنامه‌ریزی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور مد نظر قرار گیرد و تبیین جایگاه فرهنگ مقاومت که نقطه اوج آن در جنگ ایران و عراق تبلور یافت، باید به‌عنوان میراثی گران‌سنگ در ذهن ملت ایران باقی مانده و از آفت تحریف مصون بماند. یکی از رسالت‌ها و مسؤولیت‌های بسیجیان انتقال دادن ارزش‌های حاکم بر جامعه، به‌ویژه تبیین جایگاه فرهنگ مقاومت است. بسیجیان به‌واسطه ارتباط تنگاتنگ با عموم اقشار، یکی از وظایف مهم آن‌ها گسترش و تعمیق تفکر انقلابی‌گری، و فرهنگ مقاومت در جامعه است که لازمه آن انجام پژوهش‌های علمی و دانشگاهی بیشتری است. نکته دیگر، مقاومت کشورهای اسلامی، به‌ویژه کشور ایران در برابر سلطه کشورهای غربی است که صورت‌بندی جدیدی از مقاومت نزد کشورهای غربی ترسیم کرده است.

است، اما متحجر و خرافی نیست، با بصیرت است، اما از خودراضی نیست، اهل جذب حداکثری است اما غیور است و درباره اصول تسامح نمی‌کند، طرفدار علم است اما علم‌زده نیست، اخلاق اسلامی دارد اما این اخلاقش ریاکاری نیست، در آباد کردن دنیا فعال است اما خود اهل دنیا نیست» (مقام معظم رهبری ۱۳۹۹/۹/۵).

پیامدهای حاصل از ترویج فرهنگ مقاومت در بین بسیجیان منجر به امنیت پایدار و جهانی‌سازی می‌شود. هنگامی که فرهنگ مقاومت در بین فرهنگ یک کشور، به‌ویژه بسیجیان آن کشور حاکم شود، اولین چیزی که می‌تواند پدیدار گردد، امنیتی است که حاصل از داشتن مقاومت و صبر در جامعه است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف واکاوی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان انجام. نتایج به‌دست‌آمده، پس از اصلاح و اعتباربخشی توسط خبرگان، میزان اهمیت و اولویت ابعاد و شاخص‌های نهایی پژوهش (۱۳ بعد اصلی و ۳۱ مؤلفه) بررسی شد، در رتبه‌بندی انجام‌شده امنیت پایدار اولویت اول و جهانی‌شدن اولویت آخر است. سایر ابعاد نیز به‌ترتیب اولویت عبارتند از: جناح-بازی سیاسی، مشارکت، معنویت‌گرایی، اخلاق‌مداری، گفتمان‌سازی، روحیه جهادی، ردایل اخلاقی، مبارزه‌گرایی با سلطه، فرهنگ محیطی، نگرش و باور و هویت انقلابی. مطالعات پیشین، صرفاً به بحث فرهنگ مقاومت از زاویه‌های دیگر پرداخته‌اند. این تنها پژوهشی است که به‌طور ویژه فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان را مورد واکاوی و تحلیل قرار داده است، بنابراین پژوهش‌های اندکی در کشور با محوریت شناسایی عوامل مؤثر بر فرهنگ مقاومت در میان بسیجیان کشور صورت گرفته است و فقدان تحقیقات در این زمینه باعث می‌شود تا ویژگی مقایسه‌خنده‌دار شود و تحقیق کاملاً جامعی در این زمینه صورت نگیرد.

امروز، جنگ ما با دشمنان انقلاب اسلامی رویکردی جدید پیدا کرده است که نیاز به افرادی آشنا به مشکلات جامعه و دارای جایگاه ویژه در میان اقشار مختلف جامعه حس می‌شود. افرادی که در زمینه پیشگیری و اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی بتوانند نقش مهمی در زمینه فرهنگ مقاومت ایجاد کنند. به‌نظر می‌رسد که بسیجیان می‌توانند چنین نقشی ایفا کنند. تبیین جایگاه فرهنگ مقاومت در

این مقاومت همراه با چالش‌هایی مواجه شده است و دولت‌هایی در خود غرب به‌وجود آمدند که خواهان بررسی نحوه مقاومت کشورهای اسلامی بودند، یکی از دلایل این موضوع انسجام و ترویج فرهنگ مقاومت بین افراد جامعه، به‌ویژه بسیجیان است. هرچند که جهت گسترش فرهنگ مقاومت مراکز فرهنگی کشور نیازی به انسجام بیشتری احساس می‌شود، اما حمایت‌های معنوی و مادی مسئولان ذی‌صلاح جهت بازتولید رشادت‌ها و ایثارگری‌های بسیجیان ضروری است.

از طرف دیگر، جهت حفظ و تبیین فرهنگ مقاومت میان بسیجیان، ایجاد یک نهاد واحد در حوزه فرهنگ مقاومت جهت وحدت رویه در بین نهادهای فرهنگی و جلوگیری از کج‌فرهنگی‌ها لازم است، چراکه فرهنگ مقاومت یکی از نمادهای اسلامی و ایرانی است که یک-پارچگی بیشتر به ترویج این نماد با ارزش کمک شایانی می‌کند. درنهایت، برای ترویج بیشتر فرهنگ مقاومت میان بسیجیان باید از ورود به دوقطبی‌شدن و جناح‌بازی‌های سیاسی کاسته شود، یکی از راه‌بردهای موردنیاز در این زمینه این است که نشان دهد، فرهنگ مقاومت به هیچ طیف سیاسی وابسته نیست.

فرهنگ بسیجی نماد رفتارهای نیروهای بسیجی است که به‌دنبال حفظ ارزش‌های اسلامی و دینی در جامعه است. به فرموده مقام معظم رهبری، اوج افتخارات ملت ایران دوران هشت‌ساله دفاع مقدس است. بنابراین، برای حفظ و انتقال ارزش‌های دفاع مقدس و فرهنگ ایثار و شهادت به نسل آینده باید این فرهنگ با جدیت در برنامه‌ریزی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور مد نظر قرار گیرد. نهاد بسیج با توجه به عرصه‌های فعالیت گوناگون و گستردگی آن در سراسر کشور و همچنین وجود مراکز آن در سراسر

کشور و برخورداری از حمایت‌های دولتی و امکانات مناسب، بهترین گزینه برای اشاعه فرهنگ مقاومت است. درواقع، بسیج با توجه به مردمی‌بودن آن و فعالیت‌های متنوع می‌تواند در ایجاد شبکه‌های اقتصادی در سطوح مختلف به موفقیت‌های قابل توجهی دست یابد. بنابراین، بسیج یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی واسط است که با اثبات کارایی خود با پشتوانه مردمی‌بودن در دوران‌های مختلف و با

بهره‌گیری از توانمندی‌ها و ویژگی‌های خاص بر تحولات اقتصادی مؤثر بوده است.

تقدیر و تشکر

نویسندگان این پژوهش، مراتب سپاس خود را از زحمات تمام افراد فصلنامه مطالعات فرهنگی پلیس و تمام بزرگوارانی که به هر صورتی در این پژوهش نگارندگان را یاری نموده‌اند، تقدیم می‌دارند.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. نهج‌البلاغه.
۳. آقامحسنی فشمی، انوشه؛ موسوی نقابی و سید مجتبی. (۱۳۹۸). تبیین راهبردهای بازاریابی اجتماعی در بسیج عمومی نیروهای مردمی دوران دفاع مقدس. *مطالعات انقلاب اسلامی*، ۱۵(۵۴)، ۴۵-۶۶.
۴. <https://enghelab.maaref.ac.ir/article-۱۰۰۸-۱-fa.html&sw=%D%8A%YD%86%9D%88%9D%8B4%D87%9>
۴. اخوان کاظمی، مسعود؛ شاه ملکی، حامد. (۱۴۰۰). مؤلفه‌های مقاومت در فرهنگ سیاسی جنبش انصار الله یمن. *مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۱۰(۱)، ۱۰۵-۷۵.
۵. https://psiw.journals.ikiu.ac.ir/article_۲۴۷۴.html
۵. اولیایی، علی؛ ابراهیم پور علیرضا؛ موسویان، سید مرتضی؛ صالحی علیرضا. (۱۴۰۲). طراحی مدل پارادایم صلاحیت فرهنگی مدیران شعب بانک‌های دولتی (مورد مطالعه: بانک ملی ایران). *مدیریت فرهنگی*، ۱۷(۶۱)، ۸۳-۱۰۲.
۶. <https://sanad.iau.ir/Journal/jcm/Article/۸۱۷۹۱۵>
۶. زاهدی تیر، اصغر. (۱۴۰۰). *مقاومت در قرآن: با تأکید بر رویکرد اجتماعی*. دفتر معارف نکته دیگر، مقاومت کشورهای اسلامی، به‌ویژه کشور ایران در برابر سلطه کشورهای غربی است که صورت‌بندی جدیدی از مقاومت نزد کشورهای غربی ترسیم کرده است..
۷. قاسمی، بهزاد. (۱۳۹۷). ژئوپلیتیک محور مقاومت و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان انقلاب اسلامی. *آفاق امنیت*، ۱۱(۳۸)، ۵-۳۴.

https://ps.ihu.ac.ir/article_۲۰۳۶۴۳.html

۸. جعفری بابادی، موسی؛ هرتمنی، امیر و بصیر، مهدی. (۱۴۰۱). نقش فرهنگ در عملکرد اقتصادی کسب‌وکارهای استان همدان. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۹(۳)، ۱-۹. <https://doi.org/10.22034/jpcs.2022.127001.0.1122>
۹. محمودی، امیررضا؛ افروز، فرزین و قوامی پور سرشکه، محدثه. (۱۴۰۱). مؤلفه‌های فرهنگی بروز قتل‌های زنجیره‌ای، *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۰(۲)، ۵۷-۶۷. <https://doi.org/10.22034/jpcs.10.22.34>
۱۰. زارعی، غفار؛ قاسم پور، سلیمان؛ حقیقی، علی محمد. (۱۴۰۲). نقش فرهنگ مقاومت بر تهدیدات امنیتی جمهوری اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه از منظر سازهانگاری، *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*.
۱۱. رنج دوست؛ شهرام، شوکتی، سعادت. (۱۴۰۱). تعلیم و تربیت اسلامی با تأکید بر فرهنگ مقاومت در ایران (دلایل و الزامات). هشتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی ایران. <https://civilica.com/doc/1510669>
۱۲. ظهیری، هوشنگ. (۱۴۰۰). تحلیل نظری عوامل جامعه‌شناختی و مدیریتی مؤثر بر فرهنگ ایثار و مقاومت و ارائه راهکارها، دومین همایش ملی بازنمایی گفتمان انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم. <https://civilica.com/doc/1329083>
۱۳. مصلی نژاد، عباس. (۱۳۹۳). نقش ساختار سیاسی در سیاست‌گذاری فرهنگ مقاومت، *مطالعات راهبردی بسیج*، ۱۷(۶۲)، ۵-۳۱. https://www.bsqr.ir/article_80391.html
۱۴. ملک‌زاده، محمد. (۱۳۹۹). تقویت فرهنگ مقاومت و اقتدار نظامی؛ راهبرد دفاعی آیت‌الله خامنه‌ای در نظام اسلامی. هفتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم انسانی، مدیریت و کارآفرینی ایران. <https://civilica.com/doc/1028243>
۱۵. میرقادری، فضل‌اله و کیانی، حسین. (۱۳۹۱). بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن، ۱(۱)، ۶۹-۹۷. http://jrla.isca.ac.ir/article_131_a7bdac3fe91f5ba2047432fa4ff41d78f.pdf
16. Anonby, E, Taheri-Ardali, M & Hayes, A (2019). The Atlas of the Languages of Iran
17. (ALD): A research overview. Iranian studies. [10.1080/00210862.2019.1573135](https://doi.org/10.1080/00210862.2019.1573135)
18. Beyers J (2017). Religion and culture: Revisiting a close relative, *HTS Theologiese Studies / Theological Studies* 73(1). <http://dx.oj.org/10.4102/hts.v73i1.3864>.
19. Hutchinson, John (2005), *Nations as Zones of Conflict*, Thousand
20. Kassa A (2016). Culture, religion and productivity: Evidence from European regions, *BEH - Business and Economic Horizons*, Volume 12, Issue 1, <http://dx.doi.org/10.15208/beh.2016.02>.